

ПЕРЕДУМОВИ СТВОРЕННЯ ТЕХНОЛОГІЧНИХ ПАРКІВ У РЕГІОНАХ УКРАЇНИ

Стаття присвячена аналізу існуючих та необхідних передумов для створення технологічних парків у регіонах України з урахуванням специфіки їх розвитку та економічних потреб. Висвітлено взаємозв'язок таких передумов та принципів економічного районування. Надано рекомендації щодо вирішення проаналізованих проблем.

The article is devoted to the analysis of the existing and necessary preconditions for creation technoparks in regions of Ukraine in view of specificity of their development and economic needs. The interrelation of such preconditions and principles economic районирования is considered. The recommendations for the decision of the analysed problems are given.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Наявність ефективно функціонуючих технологічних парків є одним з переконливих доказів досягнення економікою країни високого рівня її розвитку. Разом з тим, для їх утворення необхідна наявність певних передумов, які можна класифікувати в залежності від їх походження та ступеня впливу. Перед тим, як ініціювати створення технопаркової структури в тому чи іншому регіоні країни, слід виявити, які передумови в ньому існують та які напрями діяльності технопарку будуть найбільш ефективними та економічно доцільними. При цьому слід відштовхуватися від принципу економічного районування.

Аналіз досліджень та публікацій останніх років. Основний вклад у розробку принципів та наукового обґрунтування економічного районування внесли такі дослідники як М. Колосовський, П. Алампієв, Я. Фейгін, Л. Зіман. Проблеми створення інноваційних структур в своїх наукових працях висвітлюють А. Гальчинський, В. Яковенко, Д. Стеченко, Т. Кадзума та інші.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. На сьогодні актуальною є проблема теоретичної та практичної розробки зв'язування принципів економічного районування та передумов створення технопарків у регіонах країни для більш ефективного функціонування таких структур в економіці.

Цілі статті. Дана стаття присвячена дослідженню передумов створення технологічних парків у регіонах України з урахуванням загальних положень економічного районування.

Виклад основного матеріалу дослідження. З урахуванням наявного природо-ресурсного і виробничого потенціалу можна визначити та запропонувати такі можливі напрями розвитку регіонів України в подальшій перспективі:

1) Карпатський (Закарпатська, Львівська, Івано-Франківська, Чернівецька області). Формування розвинутого рекреаційно-туристичного та оздоровчо-лікувального комплексів, які можуть мати значення не лише державного, але й міжнародного характеру для подальшого ефективного залучення України у світову систему торгівлі в частині міжнародної торгівлі послугами; розширення робіт для подальшого розвитку лісового господарства, лісопромислового комплексу, легкої і харчової промисловості; активний розвиток прикордонної торгівлі і прикордонного співробітництва;

2) Подільський (Вінницька, Тернопільська, Хмельницька області). Пріоритетний розвиток АПК; поглиблення напрямів спеціалізації у сільському господарстві; забезпечення подальшого розвитку легкої промисловості.

3) Поліський (Волинська, Житомирська, Рівненська, Чернігівська області). Забезпечення ефективного розвитку галузей спеціалізації регіону сільського та лісового

господарства, харчової і легкої промисловості, сільськогосподарського машинобудування, приладобудування, видобутку і переробки мінералів;

4) Східний (Полтавська, Сумська, Харківська області). Здійснення структурної перебудови промисловості, зокрема машинобудування, з метою збільшення виробництва товарів народного споживання; зміцнення виробничої інфраструктури, насамперед розширення мережі транспортних комунікацій; подальший розвиток будівельної індустрії;

5) Донецький (Донецька, Луганська області). Структурна перебудова металургійного комплексу, скорочення виробництва нерафінованої сталі, збільшення питомої ваги електроенергетики; створення технопаркових структур, орієнтованих на збільшення ефективності галузей спеціалізації регіону;

6) Придніпровський (Дніпропетровська, Запорізька, Кіровоградська області). Посилення соціальної орієнтованості та екологізації виробництва галузей спеціалізації (металургійної, залізорудної та хімічної); скорочення вивезення сировини (коксу, чавуну, сталі), розширення виробництва прогресивних видів прокату, продукції кольорової металургії; реконструкція і технічне переозброєння промисловості, комплексне використання корисних копалин, відходів виробництва; використання науково-виробничого потенціалу Дніпропетровська, Запоріжжя та інших міст регіону для створення технопарків; раціональне використання біоресурсів Азовського моря;

7) Центральний (м. Київ, Київська, Черкаська області). Прискорений розвиток харчової і легкої промисловості, реконструкція, технічне переозброєння і створення нових потужностей для переробки сільськогосподарської сировини; прискорений розвиток машинобудівних галузей – авіабудування, сільськогосподарського машинобудування, електроніки, точної механіки та оптики; реконструкція та технічне переозброєння підприємств хімічної промисловості; пріоритетний розвиток наукоємних виробництв, подальше створення на базі науково-технічного потенціалу м. Києва технопарків;

8) Причорноморський (Миколаївська, Одеська, Херсонська області, Кримська АР). Розвиток суднобудування; впровадження у промисловості ресурсозберігаючих, у першу чергу енерго- та водозберігаючих технологій; підвищення ефективності та вдосконалення спеціалізації сільського господарства у виробництві зерна, соняшнику, овочів, фруктів, винограду; подальший розвиток морегосподарського комплексу, забезпечення збалансованої роботи морського портового господарства; прискорений розвиток інфраструктури курортного господарства;

9) Кримський (Республіка Крим, м. Севастополь). Комплексне використання рекреаційних ресурсів, розвиток індустрії туризму, відпочинку та лікування; вирішення проблем водопостачання та охорони місцевих водних джерел від виснаження і забруднення; технічне переоснащення і модернізація портового господарства і риболовецького флоту, вдосконалення інфраструктури транспорту.

Розвиток наукоємного виробництва є важливим чинником економічного зростання регіонів країни та її економіки в цілому, широке впровадження новітніх технологій має вирішальне значення для підвищення продуктивності праці та оптимізації діяльності підприємств та організації майже всіх галузей економіки. Вирішенню цього питання сприятиме створення технологічних парків, націлених на розвиток наукоємного виробництва у зв'язку зі специфікою розвитку галузей регіону. Тому, для розвитку таких структур у вищезазначених регіонах України, потрібно вирішити такі завдання:

- полегшити адміністративні перешкоди для створення технопарків;
- створити спеціалізовані технопарки у сфері інформації та комунікативних систем для переоздоблення та розвитку інфраструктури у всіх регіонах країни;
- забезпечити удосконалення системи професійної підготовки спеціалістів в галузі інформаційних технологій у відповідності з міжнародними стандартами;
- забезпечити підтримку тим підприємствам, що орієнтовані на експорт та виходять зі

своєю продукцією на світові ринки.

Створення технопарків дозволить стимулювати зріст інноваційної складові в економіці країни як одного з найважливіших системних чинників економічного розвитку, формування конкурентних переваг вітчизняної економіки, забезпечення національної безпеки країни. Створення технологічних парків у регіонах країни дозволяє вирішити такі завдання:

- залучення фінансових коштів у сферу інноваційного підприємництва;
- створення інфраструктури для розвитку інноваційної продукції;
- утримання від міжнародної міграції висококваліфікованих кадрів шляхом створення нових робочих місць [1].

Якщо розглядати регіони України з метою виявлення в них передумов для створення технопаркових структур, перш за все, слід виділити природно-кліматичні умови. Ці умови складаються з наявності у регіоні корисних копалин та визначають напрямок спеціалізації агропромислового виробництва. За ознакою наявності корисних копалин в Україні особливо виділяються Донецька і Луганська області. Так, в Донецьку успішно функціонує технопарк «Вуглемаш». Умови, які є сприятливими для розвитку сільського господарства у тій чи іншій мірі наявні в кожному регіоні України.

Важливою передумовою утворення технологічних парків є транзитне положення нашої держави, територією якої проходять 7 міжнародних транспортних коридорів, з них 5 МТК територією Одеської області.

Ще однією передумовою утворення технологічних парків може бути географічне розташування регіону. З цієї точки зору особливо виділяються прикордонні регіони. Наприклад, українське Причорномор'я і Закарпаття.

Виробничо-організаційні умови визначаються розвитком в регіоні промисловості, сільського господарства, транспорту. Прикладом може бути Одеська область. В цьому регіоні знаходиться 75% морегосподарського комплексу країни [1]. Тут діють порти Одеський, Іллічівський, Южний, Ізмаїльський, Реніський, Білгород-Дністровський, Усть-Дунайський. З 1978 року успішно функціонує поромна переплава Іллічівськ-Варна (Болгарія).

Всі передумови для створення інноваційних структур є в Криму: мінеральні ресурси, географічна близькість східних ринків, кліматичні умови, потужний науковий потенціал, наявність технологічних виробництв та кваліфікованих кадрів.

Наступним важливим чинником створення технологічних парків є наявність відповідної законодавчої бази. Основи формування такої бази в Україні були створені у 1999 році, коли був прийнятий Закон України «Про спеціальний режим інвестиційної та інноваційної діяльності технологічних парків „Напівпровідникові технології і матеріали, оптоелектроніка та сенсорна техніка” (м. Київ), „Інститут електрозварювання імені Є.О. Потона” (м. Київ), „Інститут монокристалів” (м. Харків),» потім до цього переліку були включені технопарки „Вуглемаш” (м. Донецьк), „Інститут технічної теплофізики” (м. Київ), „Київська політехніка” (м. Київ), „Інтелектуальні інформаційні технології” (м. Київ), „Укрінфотех” (м. Київ), „Агротехнопарк” (м. Київ), „Еко-Україна” (м. Донецьк), „Наукові і навчальні прилади” (м. Суми), „Текстиль” (м. Херсон), „Ресурси Донбасу” (м. Донецьк), „Український мікробіологічний центр синтезу та новітніх технологій” (УМБІЦЕНТ) (м. Одеса), „Яворів” (Львівська область), „Машинобудівні технології” (м. Дніпропетровськ) [2, с.126].

Законом визначені терміни, які вживаються в діяльності технологічних парків, а також особливості їх оподаткування. Крім того, зазначаються особливості державної підтримки інвестиційної та інноваційної діяльності та валютне регулювання в технологічних парках.

17 грудня 1999 року Кабінет Міністрів України своєю постановою № 2311 затвердив

Положення про порядок розгляду та реєстрації інвестиційних та інноваційних проектів, що реалізуються за пріоритетними напрямками діяльності технологічного парку.

Нормативну базу створення технологічних парків також становлять затверджене Постановою Кабінету Міністрів від 17 грудня 1999 року Положення про порядок здійснення контролю за цільовим використанням сировини, матеріалів, устаткування, обладнання, комплектуючих та інших товарів, які ввозяться в Україну для виконання інвестиційних та інноваційних проектів за пріоритетними напрямками діяльності технологічного парку, а також затверджений Постановою Кабінету Міністрів Порядок нарахування сум податків на спеціальні рахунки та їх використання технологічним парком [3].

Неодмінною передумовою створення та успішної діяльності технопарків є наявність в регіоні науково-дослідних інститутів, центрів, конструкторських бюро, лабораторій, які здійснюють новітні науково-технічні розробки, які потім впроваджуються у виробництво та діяльність місцевих підприємств.

Серед науково-дослідних інститутів України слід відзначити такі, як Державний науково-дослідний інститут медико-екологічних проблем Донбасу та вугільної промисловості (м. Донецьк), Донецький державний науково-дослідний, проектно-конструкторський і експеримент-тальний інститут комплексної механізації шахт, Донецький державний інститут науково-дослідних, проектних робіт та інженерних послуг у промисловості вогнетривів, Науково-дослідний інститут безпеки праці та екології в гірничорудній і металургійній промисловості (м. Кривий Ріг), Рентгено-радіологічний та онкологічний Київський науково-дослідний інститут, Український державний інститут мінеральних ресурсів (м. Сімферополь), Український державний інститут мінеральних ресурсів (м. Львів).

Серед інших науково-дослідних організацій, найбільш значущими для розвитку інноваційного виробництва в Україні є: Інститут клітинної біології та генетичної інженерії НАН України (м. Київ), Інститут фізіології рослин і генетики НАН України (м. Київ), Український науково-дослідний інститут стандартизації, сертифікації та інформатики.

Ще однією необхідною передумовою є кадрове забезпечення діяльності технопарків, яке здійснюється навчальними закладами, розташованими в регіоні. В Україні високим інтелектуальним, кадровим та виробничим потенціалом відзначаються міста Київ, Харків, Одеса, Дніпропетровськ, Донецьк, Львів.

За даними Міністерства освіти і науки України зараз у нашій державі нараховується 904 вищі навчальні заклади різних рівнів акредитації та форм власності [4]. Однак потрібно більше уваги приділяти системі безперервного навчання.

Важливою передумовою є залучення іноземних інвестицій та їх раціональне використання. Станом на 1 січня 2009 року в економіку України було вкладено 35723,4 млн.дол. прямих іноземних інвестицій [4]. Щодо кількісних показників, то перше місце тут займає м. Київ, на другій позиції за цим показником Одеська область. Найбільш привабливими галузями для іноземних інвесторів в економіці країни залишаються будівництво, фінансові послуги, харчова промисловість та торгівля.

Ще однією передумовою є наявність можливостей просторового розміщення нових підприємств в регіоні. А також створення умов для життя та діяльності науково-технічного персоналу технологічних парків. Тут треба брати приклад з розвинутих країн, насамперед у цьому мають бути зацікавлені органи місцевого самоврядування, тому розвиток управлінського апарату є певною передумовою у низці таких умов для створення технопарків.

Висновки та перспективи подальших розробок. Після викладення основного матеріалу статті, можна зробити наступні висновки стосовно подальшого створення передумов для ефективного розвитку технопарків: насамперед, це розвиток управлінського апарату шляхом створення системи безперервного навчання та впровадження сучасних

управлінських технологій.

Наступним кроком має стати створення в Україні системи державного управління стратегією інноваційного розвитку економіки країни, певні кроки, стосовно законодавчої підтримки створення технологічних парків вже зроблено, однак потрібно більше уваги приділити єдиному центру координації цього процесу.

Третє питання належить до проблеми підтримки з боку державного бюджету.

Комплексне подолання цих проблем дозволить Україні перейти до інноваційного типу економіки, де одну з головних ролей відіграють технопаркові структури. Відзначимо, що певні передумови для подальшого створення цих структур в більшості регіонів України вже є, однак на сьогодні найбільш перспективним є створення інноваційних структур у Києві та Харкові, де зосереджено майже 40% науково-технічного потенціалу України. В АР Крим, Одесі та Донецьку також є необхідні стартові умови: концентрація у межах компактною території науково-дослідних та проектно-конструкторських організацій галузі; вищих навчальних закладів; виробничих потужностей, здатних забезпечити реалізацію НДДКР; розвинута виробнича, соціальна, транспортна інфраструктура. Однак слід більше уваги приділити й іншим регіонам та ініціювати створення технопарків за необхідною їм галузевою спеціалізацією.

Література

1. Татьяна Гусева. Пути развития Технопарков // Dokument HTML. - <http://www.tomchin.ru/items/47.html>
2. Вільні економічні зони, території пріоритетного розвитку та технопарки України. Нормативна база, умови реалізації проектів. Міжнародний інвестиційний форум «Вільні економічні зони, території пріоритетного розвитку та технопарки України: досягнення, проблеми, перспективи». Харків, 2002. – 218 с.
3. Постанова Кабінету Міністрів від 17 грудня 1999 р. «Про порядок здійснення контролю за цільовим використанням сировини» // Dokument HTML. - <http://www.rada.gov.ua>.
4. Державний комітет статистики України // Dokument HTML. - <http://www.ukrstat.gov.ua>